

7.3.2012

ΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΑΤΡΟΥ

από τη Ματίνα Καλτάκη

Μεσοπόλεμος

Η ομάδα Κανιγκούντα ανεβάζει μία από τις καλύτερες Παραστάσεις της σεζόν στην οικία Κατακουζηνού - ακριβώς απέναντι από τη Βουλή των Ελλήνων.

Η Μαγγανάρη επέλεξε με έμπνευση και γνώση τα αποσπάσματα που ερμηνεύουν οι ηθοποιοί.

Είναι από τις σπάνιες φορές που ο χώρος λειτουργεί ως κρίσιμος συνθετικός όρος της σκηνικής πράξης: η οικία Κατακουζηνού δεν φιλοξενεί απλώς την παράσταση Μεσοπόλεμος της ομάδας Κανιγκούντα -δίνει νόημα στο περιεχόμενό της, την εμπλουτίζει με την απτή αλήθεια των αντικειμένων της, τη φορτίζει με συμβολικές εντάσεις-, αλλά η θέα της Βουλής από τη βεράντα της πρόσοψης αποτελεί ένα φυσικό background με τέτοια δυναμική νοηματοδότησης που καμιά θεατρική σκηνογραφία δεν θα μπορούσε να πετύχει.

Ας πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά: το ιστορικό μέγαρο Νεγρεπόντη (Όθωνος και Αμαλίας) γκρεμίζεται στη δεκαετία του '50 και στη θέση του ανεγείρεται η πολυκατοικία που αντιστοιχεί στο 2-4 της οδού Αμαλίας. Εκεί, σ' ένα διαμέρισμα του 5ου ορόφου έμειναν από το 1959 έως το βιολογικό τέλος τους ο Άγγελος και η Λητώ Κατακουζηνού. Εκείνος, διαπρεπής ψυχίατρος, μετά τις σπουδές του στο Παρίσι επέστρεψε για να προσφέρει τις υπηρεσίες του στην πατρίδα του κι έγινε ο ιδρυτής μίας από τις πρώτες ψυχιατρικές κλινικές στην Ελλάδα, στο νοσοκομείο Ευαγγελισμός. Εκείνη, η ιδανική σύντροφος, όμορφη, κομψή, καλλιεργημένη, μοιραζόταν μ' εκείνον το ενδιαφέρον για τις τέχνες και τα γράμματα.

Το σαλόνι τους, με θέα στον Λυκαβηττό, στη Βουλή, στον Εθνικό Κήπο, έγινε αγαπητός χώρος συνάντησης συγγραφέων, ποιητών και ζωγράφων (κυρίως εκπροσώπων της λεγομένης γενιάς του '30). Ο Γιώργος Σεφέρης, ο Οδυσσέας Ελύτης, ο Ανδρέας Εμπειρικός, ο Μάνος Χατζιδάκις, έχουν αφήσει τα ίχνη της δημιουργικής τους φλόγας στην ατμόσφαιρά του, ενώ μια σειρά έργων του Νίκου Χατζηκυριάκου-Γκίκα, του Σπύρου Βασιλείου, του Γιάννη Τσαρούχη, του Γιώργου Γουναρόπουλου (δώρα προς το ζεύγος Κατακουζηνού), που κοσμούν τους χώρους του, επιβεβαιώνουν σχέσεις στενές πολλών ετών, προσφέροντας στη σκηνική πράξη την «αύρα ενός βιωμένου τόπου».

Σε αυτόν το χώρο, όπου έζησε εκ του σύνεγγυς συγκλονιστικές στιγμές της ελληνικής ιστορίας του 20ού αι., η Μαρία Μαγγανάρη έφτιαξε ένα κολάζ κειμένων με τίτλο «Μεσοπόλεμος» και σαφή πρόθεση να φωτίσει, μέσα από κείμενα γνωστών και λιγότερο γνωστών συγγραφέων της γενιάς του '30, τον παρόντα χρόνο - οι σίχτοι του Βύρωνα Λεοντάρη «Είμαστε Μεσοπόλεμος, σου λέω / ανιάτα Μεσοπόλεμος...», προφανώς ενέπνευσαν καίρια την παράσταση.

Στο ασανσέρ που σε οδηγεί στον 5ο όροφο υπάρχει το εξής, εισαγωγικό στην ιδεολογία της σκηνικής πράξης, κείμενο: «Όταν τελείωσε ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος το κοινό αίσθημα ήταν ότι ο κόσμος των συστημάτων είχε γίνει κομμάτια. Έτσι οι άνθρωποι μπήκαν, χωρίς να το ξέρουν, στον Μεσοπόλεμο. Αυτό το χωρίς να το ξέρουν είναι ίσως το πιο συγκινητικό κομμάτι των κάθε είδους ανθρώπινων ιστοριών. Γιατί οι ιστορίες είναι θνητές (και γι' αυτό συγκινητικές), ενώ η ιστορία αέναη. Η ιστορία ξέρει. Εμείς σήμερα ξέρουμε: πολλοί από αυτούς που πανηγύρισαν το τέλος του "Μεγάλου Πολέμου" θα ζούσαν και τη θύελλα ενός δεύτερου, κάποια χρόνια μετά. Ή, λίγο πιο πριν, θα βίωναν τις συνέπειες του οικονομικού κραχ. Όμως εκείνοι δεν το ήξεραν. Δεν ήξεραν πως ζούσαν (σ)τον Μεσοπόλεμο. Στο μέλλον, κάποιιοι θα ξέρουν και για τη δική μας τύχη. Εμείς μπορούμε να κάνουμε μόνο εικασίες».

Η σκέψη της Μαρίας Μαγγανάρη προκάλεσε αμέσως το ενδιαφέρον μου -ανήκω σ' αυτούς που διαβάζουν με πάθος ιστορικές μελέτες. Το περισσότερο ευχάριστο είναι ότι η συνέχεια δικαίωσε τη θετική αρχική εντυπώση. Εδώ όλα τα στοιχεία του σκηνικού κολάζ είναι αρμονικά συγκερασμένα πάνω σε δύο άξονες: την προσωπική ιστορία του ατόμου σε σχέση με τη μεγάλη Ιστορία που τη συμπεριλαμβάνει και την αφανίζει στην καταγιγιστική ροή της.

Δεν υπάρχουν καλύτερες μαρτυρίες αυτής της αδιάκοπης σύγκρουσης από τα λογοτεχνικά κείμενα, πεζά και ποιήματα - και, σε αντιπαράθεση με τα ιστορικά τεκμήρια (βιντεάκια επίκαιρων, διαφημιστικά, αποσπάσματα λόγων του Βενιζέλου και του Μεταξά, σκηνές από ταινίες του '30, φωτογραφίες κ.ο.κ.), η δυναμική της σύνθεσης είναι συναρπαστική. Προφανώς γιατί η Μαγγανάρη επέλεξε με έμπνευση και γνώση τα αποσπάσματα που ερμηνεύουν οι ηθοποιοί (άλλοτε ως μονολόγους, άλλοτε ως μικρές σκηνές συνόλου) από βιβλία του Θεοτοκά, του Κοσμά Πολίτη, του Κόντογλου, του Σκαρίμπα, του Ξεφλούδα, του Λευκού, του Κατηφόρη, από ποιήματα εκλεκτών της γενιάς του '30 (κυρίως γιατί ακούγονται και σίχτοι νεότερων), από δημοσιευμένα κείμενα του Τερζάκη και του Φώτου Πολίτη, από το σενάριο της ταινίας του Αγγελόπουλου Μέρες του '36 και άλλων που αναγκαστικά παραλείπω.

Μη φανταστείτε, ωστόσο, καμιά παράσταση-φιλολογική βραδιά. Οι έξι ηθοποιοί (Σύρμω Κεκέ, Ευθύμης Θέου, Θανάσης Δόβρης, Ανθή Ευστρατιάδου, Μαίρη Λούση, Μαριάννα Τζανή) λειτουργούν ως ένα εξαιρετικά δεμένο και καλοδουλεμένο σύνολο που ζωντανεύει με φαντασία κι ευαισθησία τα κομμάτια του κολάζ σε μια αφήγηση πολλαπλών ερεθισμάτων και στοχεύσεων. Η απαγγελία, ας πούμε, από τον Νίκο Βάρναλη της «Μπαλάντας του κυρ-Μέντιου» του Κώστα Βαρνάλη (από τα Ποιητικά, 1956) με θέα τη Βουλή (σταθερά αποκλεισμένη από κιγκλιδώματα, ωραία κοινοβουλευτική δικτατορία!) και σε σχέση με τους νόμους που ψηφίζονται εντός της (για να μετατρέψουν, με τις ευλογίες της ευρωπαϊκής «οικογένειας», τους πολλούς σε κυρ-Μέντιους του 21ου αι.) σ' ένα σπίτι αστικού κύρους που, όμως, επιβεβαιώνει το έλλειμμα αστικής παράδοσης σ' αυτό το κράτος-μαϊμού που ζούμε διαμορφώνουν έναν καθ' όλα προκλητικό συνδυασμό για σκέψη.

Τα δύο μουσικά θέματα που έγραψε ο Νίκος Ντούνας για την παράσταση («Κιθάρες» και «Μεσοπόλεμος theme») είναι ό,τι καλύτερο έχει ακουστεί εδώ και καιρό από σκηνής θεάτρου. Μη χάσετε τον Μεσοπόλεμο.